

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף עז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם "דמים מודיעים" אוסרים צובע בשבת, ב"סנובון" ו"ציטוס"?

רבי יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז. נחלקו רבנן ורבי יהודה האם "הדמים מודיעים" היינו אם אדם רכש דבר מה ושילם מחיר יותר יקר מהמקובל האם ניתן להוכיח שכוונתו להוספה כל שהיא במקרה, רבי יהודה סבר שהמעות מהווים ראיה, רבנן חלקו ונקטו שאפשר והלוקח התרצה ומחל למוכר על ההוספה.

מנידון הנזכר הוכיח הגרש"ז אורבך זצ"ל, יש נפק"מ בשימוש ב"סנובון חטיטו" הנמצא במים בבית הכסא ומלבד החיטוי הסנובון אף צובע את המים, האם מותר להשתמש בדבר זה בשבת. הנושא רחב ביותר ונעלה את עקרי השיטות, ולא באנו להורות הלכה, אלא בדרך הלימוד. (נדון כאן בשרוש "צובע" ולא בסוגיית "מוליד ריח במים" לפי דברי המ"ב בנשיאת כפיים, קכח, כג)

בדרכי משה (סוף סי' שכ, ב) כתב, ושמעתי מאבא מורי ש"ן ששמע מהמר"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת, משום צובע. אבל לפי דברי בעל היראים, דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי. ונראה קצת ראיה לדבריו מהא דסוף סי' שיט' דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה. עכ"ל. כוונת הרמ"א למשנה שבת (קלט, ב) נותנים ביצה למסנת של חרדל. ואמרו שם בגמ' שמתור אפילו עושה לגוון. ולכאורה יש לאסור לתת צבע בחרדל משום צובע. הבין הרמ"א שההיתר משום שאין צובע באוכלין. וא"כ העלה ראיה לדברי היראים, שפסק שאין צובע באוכלין. (ועי' בגשמ"א כד, ג; ובפרמ"ג א"א סוף שכ, כה)

בשע"ת (סי' שיח, ד) הביא מהגינת ורדים (סי' ט) שהביא מהמר"ם חיון, דאם אין בכלי שני אלא מים לבד, אסור ליתן קפה שחוקה לתוכה, מפני שמשנתנה מראית המים והו"ל כצובע ופסיק רישא הוא. עכ"ל. נראה מדבריו שלמד שיש צובע, אע"פ שענינו הוא שתית הקפה ולא מכירה וכד'. וכן הוא בשו"ת לב חיים להגר"ה פלאגי (ח"ג עח) נקט שיש צובע אם שופך מים אדומים מתוקים לתוך מים ואע"פ שהדבר היה מקובל בדורות הקדמונים הם בודאי עשו מער"ש. (המגיה שם הגר"ו פלאגי מוכיח דלא כהגר"ח) לפי דבריהם נראה שיש בעיה ליתן יין אדום בתוך יין לבן, כדברי הטור בשיטת מהר"א מינץ.

במ"ב (שכ, נו) כתב, וכן מותר ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואע"פ שמתאדם ואפי' מכין לכתחילה לעשות מראה במאכל או במשקה ג"כ נראה דאין להחמיר כך נראה מהפרמ"ג. ובשע"צ (אות סא) הביא את המקור מדברי הדרכי משה. וכתב עוד מה"ב, לפי מה שכתב בנשמ"א נכון למנוע מזה. וכן באבנ"ז (ס' קעג) כתב שנוכן להחמיר לעצמו.

המ"ב (שיח, לט) גבי הכנת תה בשבת. נוקט שיבשל את התמצית לפני שבת, ובשבת ישפך מים חמים לכוס ואח"כ יערה עליהם את התמצית. ובשע"צ (אות סד) כתב ולצביעה אין לחוש דאין צביעה באוכלין. ובהמשך דבריו (שעה"צ סה) נוקט, ואם התמצית אינו צונן טוב שיערה התמצית ואח"כ את המים כדי לצאת י"ח לחוששים לצובע.

וצ"ל"ה מה הוא הפתרון בכך שישים את הצבע ואח"כ את המים, שנקט המ"ב שיוצא י"ח אף לחוששים מצביעה. בפשטות יו"ל, דאז אינו צובע את המים. אלא מדלל את הצבע, ואין כאן צביעת מים בצורתם הרגילה, שבתחילה היו צבע אחד ואח"כ הפכו צבעם. אלא כל מה שעושה, דילול בריכוז הצבע.

אולם החכ"צ (סי' צב) כתב שמתור לחמוג יין אדום במים. נקט על דבריו בשו"ת רב פעלים (ח"א יא), כאשר מוזג יין לתוך מים, הרי צובע לפתוך. אולם כאשר מוזג יין ואח"כ מוסיף מים, אין לעין הרואה צובע, כי היו רואים תחילה כלי עם יין והמים היורדים בתוכו הוא קמא קמא בטיל, דמיד הם נצבעים ואין נשאר פעולת הצבע לעין האדם ולא נודע כי באו מים אל קרבה, כי לפתוך יש בכוס מראה יין כבתחילה, רק נראה דיין שבכוס נתווסף. א"כ לפי הם הדברים היה נראה בפשטות, שהוא היתר צביעת היין בשבת, שישפך הלבן על האדום. ולפי דברי המ"ב והר"פ, אפי' לחוששים משום צובע, לא מוגדר כצובע. כאשר הצבע קודם למים בלי.

אולם, בבדי השולחן (על הספר קצות השולחן סי' קמו' עמ' כו' הערה ב), נקט דלמ"ד דיש צובע באוכלין, לא מהני הענין הנזכר שישפך הצבע קודם. וז"ל דהידיעה שמים אלו שמוזג לתוך היין הנפכים לאדום דומה ממש לראיה וזה בכלל שנכרת הצביעה" ומסיים (שם הערה 12) שיש להקל דהוי לטעם ולא לחזותא ומ"מ הרוצה להחמיר יחמיר לעצמו שלא לצובע כלל.

הרב פעלים (שם) מחלק בין צובע באוכלים שאין להקל כפי המבואר ש"אין צובע באוכלין, אך ב"משקה" יש חשש צובע. סמך את יתדותיו על דברי הרמב"ם (פ"ט משבת ה"ד), ועיי"ש בהרחבה בדבריו. כחילוק הנזכר מצאנו אף בשו"ת האלף לך שלמה, להגר"ש קלוגר (סו"ס קלו) דכתב וז"ל מיהו יו"ל אין צביעה באוכלין אבל במשקין יש חשש צביעה.

צביעת מים לצורך חיטוי (סנובון לשרותים) מצד צובע במשקים ובאוכלים שאולי יש מקום להקל כאמור, אף שמצאנו שיש להחמיר בדבר ששורשו מים יותר מאוכל שבו נאמר שאין צובע באוכלין. אך אף בדבר אוכל הביא המ"ב (בבה"ל מפ"ש) את שיטת האו"ז שדבר שאינו נאכל ואינו ר"ח תיכונו המאכל אינו להקל

בצובע אף ששורשו אוכל.

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' מז) נוטה להקל מצד ג' דברים: א. אין צובע באוכלין וכן במשקין. ב. רוצה בחיטוי ולא בצבע. ג. הוי גרמא דאינו צובע ביד.

בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קסז) יש להחמיר ויש להשתמש בחומר חיטוי שאינו צובע. וכן בשש"כ (כג, זי) בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל דכוונתו לצבוע את המים. ועיין בתיקונים ומילואים לשש"כ שנקט הגרש"ז אם אין לו חיטוי בלא צבע אולי יש להקל דסו"ס אין ככוונתו אלא לחיטוי.

הנוגע לסוגיא שלנו, כתב הגרש"ז אורבך זצ"ל (מנחת שלמה ב, לג), היות ו"הדמים מודיעים" שהרי בעבור הסגן שצובע את המים יחד עם החיטוי מוסיפים כמה שקלים, לכן טוב להימנע מזה, ואף שהשאל נקט שיש מקום להקל מחמת שזה "פסיק רישא דלא ניחא ליה", טען לו הגאון הנזכר, אבל מי יערוב שכל בני הבית אינם נהנים מזה הרי שלמו כסף עבור זה וחושבני שזה נעשה כדי ליהנות מהצבע יותר מהחטוי.

את הנושא הנזכר כבר הבאנו בעיונים על הדף ב"מ (מ), אולם נוסף עוד לפי מה שעלה בביהמ"ד, יש לדון במאכל לילדים שענינו הוא לצבוע את הלשון ("ציטוס-צובע לשון") יש לעיין בשרוש הדבר האם "לשון" זה דבר שהדרך לצבועו, ואף אם אין הדרך לצבוע את הלשון אולם דבר שעושה ממש לשם צביעה אף שאין דרכו בכך, אסור. אמנם יש מקום להקל מחמת שהצביעה היא לא בת קיימא, ואולי זה מוגדר כדרך לכלוך. אולם בנוזא שקשור לענינו, כאן בודאי יש "דמים מודיעים", גם אם בסנובון היו צדדים להגרש"ז להקל, אולם יש מאכל לילדים רגיל, ויש שצובע את הלשון שמחירו רב יותר אך ורק מחמת שצובע את הלשון, א"כ כאן יש לאסור מחמת הדמים מודיעים שכל עניינו הוא לשם צבע.

ובהציעי את הדברים לפני הדיין מורינו הגר"ש גוטפריד שליט"א רומ"צ גני הדר פ"ת תובב"א נקט שלילדים הוא לשם צביעה ויש לאסור, אולם פחותים מחינוך אין למנועם. ולמבוגרים נראה ברור שהוא דרך לכלוך ואין ענין בצביעה אלא אוכל והצבע בא ממילא.

סיכום הדף

נושא היום: שיעבוד במכירת שטרות. מה נכלל במכירת עגלה וצמד.

אמר רב פפא המוכר שטר חוב, צריך לכתוב שיקנה את השטר ושעבדיו. **טען רב אשי לרב כהנא**, האם באופן שלא כתב לא יקנה את החוב, וכי הוא צריך את הניר שבשטר. **אמר לו רב כהנא**, כך הדבר אם לא יכתוב שקונה את השעבודים, יזכה בניר בלבד (שהלכה כרבי נתן שצריך שטר על מכירת שטרות ולא מועיל מסירה בלבד). **אמר אמירא הלכה**, אותיות נקנות במסירה בלבד כשיטת רבי. **שאל רב אשי**, האם זה בא בקבלה או מסברא, אמר לו כך קיבלנו. **אמר רב אשי** יש בזה סברה שהרי מכירת שטר אין כאן מחון בעין אלא מילים המחייבות, א"כ הסברא שיועיל בהם מסירה מיד ליד, ולא שטר עליהם.

למדנו דבריו רבה בר יצחק בשם רב, ב' הלכות בשטרות, א. אם אמר לשניים תזכו בשדה לפלוני. ותכתבו לו עליה שטר. מנתינת השדה לא יכול לחזור כיון שכתב זכו לו. אולם מכירת השטר יכול לחזור. ב. אם אמר תזכו בשדה ע"מ שתכתבו לו, יכול לחזור אף מהזכיה היות, שהרי תלה את הזכיה בשדה בכתיבת השטר. **ורב חיא בר אבין הוסיף בשם רב הונא**, אם המוכר הקדים וכתב שטר על מכירת השדה, שהרי למדנו שכתובים שטר למוכר אף שהלוקח אינו עמו, **ברנע** שקנה את הקרקע נקנה השטר ולוקח בכל מקום שהוא, שהרי מטלטלים נקנים בקנין שנשעה בקרקע ע"י כסף שטר וזקקה. **א"כ שואלת הגמ'**, מדוע אמר רב אשי שאין דברים נקנים באמירה, הרי הלוקח קנה את השטר בלא מעשה קנין בשטר, א"כ בודאי שיועיל שטר על שטר. **מבאר הגמ'**, הלוקח לא קנה את השטר ע"י אמירה, אלא בקנין "אגב", וקנין זה הוא חוב, **והראיה** שמתבע למרות שלא נקנה בקנין חליפין, בכ"ז בקנין אגב הוא נקנה. **כמעשה**, לרב פפא היו מופקדים אצל בי חוזאי 12,000 זוז, ר"פ שלח את רב שמואל בר אחא לריבא את המעות, אך כדי שהשומרים יסיכמו לתת לרב שמואל את המעות הקנה לו ר"פ את המעות, ע"י קנין אגב שהקנה לו את מפתח הדלת. **כאשר** חזר רב שמואל שמח ר"פ, **מבאר** שמתבע נקנה באגב.

במכירת עגלה לא נכלל מכירת הפרדות המובילות את העגלה, וכן להפך אם מכר את הפרדות לא מכר את העגלה. **מכר את הצמד**, היינו העול המחזיק את הפרות בחרישה, לא מכר את הבקר, **וכן אם מכר את הבקר** אין נכלל הצמד במכירה. **לדעת רבי יהודה** ניתן לאמוד לפי ערך התשלום, **אולם לדעת רבנן** אין הדמים מהווים ראיה כיון שהתרצה או מחל.

למד רב תחליפא בר מערבא לפני רבי אבהו, במכירת העגלה נכלל אף הפרדות, וביאר שהכוונה באופן שהיו אדוקים העגלה והפרדות, וא"כ ברור בכוונת המכירה לכלול את שניהם. **ובמשנה** מדובר בסתם, לכן לא נכלל במכירה.

התבאר במשנה שנחלקו רבי יהודה ורבנן, האם הדמים מודיעים או לא, דנה הגמ' על איזה מקרה מדובר, אם צמד כולל אף בקר, או דאי שצמד לא כולל בקר, מה הנידון. **אלא מדובר** במקום שקוראים לצמד צמד, ולבקר בקר, **אולם יש מייטוס** שקוראים לצמד בקר וכו', **לדעת רבי יהודה** הדמים מהווים ראיה. **ולרבנן** לא. **שיטה א**, רבנות, יש ביטול מקר. **שיטה ב** אין ביטול מקר כאשר מוכח שלא טעה, וברור שהתכוון להתנה. (הגמ' הוכיחה שסברו רבנן שיש ביטול מקר, ממה שלמדו ששיטת רבי יהודה שאין אונאה במכירת סו"ת ומרגלית, ודעת רבנן שרק בשטרות עבדים וקרקעות אין אונאה.)